

معرفی سایت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

فردین کولاییان^۱

چکیده: آشنایی با مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و ظرفیت‌ها و یافته‌های آن، ارائه این یافته‌ها در قلب سایت مرکز وجهه همت این نوشتار است. معرفی بخش‌های مختلف و آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی ارائه شده در سایت - که از بار اطلاعاتی، علمی و تاریخی بالایی برخوردار هستند - لزوم این نوشتار را دو چندان نمود.

کلیدواژه‌ها: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی، پایگاه‌های اطلاعاتی ایرانی، خدمات اطلاع‌رسانی اینترنتی.

مقدمه

مرکز و فعالیت‌های آن در طول ۳۴ سال اخیر هر چند ایده‌آل نبوده، ولی نقطه قوتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران محسوب می‌شود. نگاهی به بخش‌های مختلف سایت مرکز و وجود این سایت با بار اطلاعاتی آن تأیید کننده این ادعاست.

سایت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران امروزه اهمیت بهره‌گیری از اینترنت، علی‌الخصوص وب جهان‌گستر جهت اشاعه اطلاعات و دسترسی به اطلاعات برکسی پوشیده نیست. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران نیز با استفاده از این امکانات بخش عمده متون و پایگاه‌های اطلاعاتی

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران بهترین سایت در زمینه پایگاه‌های اطلاعاتی منابع علمی فارسی است (سلطانی و راستین، ۱۳۷۹، ص ۳۸۱). که در سال ۱۳۴۸ با هدف گردآوری و در دسترس قراردادن اطلاعات و مدارک علمی در زمینه علوم و علوم اجتماعی از سراسر دنیا و سازمان دادن و اشاعه اطلاعات با استفاده از روش‌های جدید و همچنین افزایش امکان استفاده از آنها، انتشار مراجع، متون و ترتیب دوره‌های آموزشی، تولید پایگاه‌های اطلاعاتی و اجرای طرح‌های پژوهشی تأسیس شد.^۲ ایجاد این

۱. عضو هیأت علمی مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد کشاورزی

2. WWW.irandoc.ac.ir

روش جهت اشاعه اطلاعات در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌تواند مورد توجه سایر مؤسسات دولتی فعال در این حوزه قرار گیرد.

بخش‌ها و گروه‌های پژوهشی و واحدهای اجرایی

در این دو بخش شش گروه پژوهش و ۶ واحد اجرایی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به طور کامل با جزئیات شرح وظایف، اعضاء، طرح‌های پژوهش و اخبار، و تازه‌های بخش‌ها و واحدها معرفی شده‌اند.

بخش اخبار و تازه‌ها

این بخش شامل اخبار جاری مرکز، تازه‌های کتابخانه مرکز، تصویب طرح‌های پژوهشی، نشریه خبری، خبرنامه شورای پژوهش و آرشیو اخبار و تازه‌های مرکز است.

راهنما

این بخش شامل راهنمای جستجو در صفحات وب سایت، راهنمای صفحات پیوندهای وب سایت و راهنمای مشاهده صفحات سایت به صورت فارسی است که جهت استفاده از این سایت مطالعه این بخش توصیه می‌شود.

سایر امکانات سایت

در صفحه اول سایت مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران امکاناتی نظیر خدمات رایگان نرم‌افزاری، امکان ثبت‌نام در فهرست پستی، امکان درج سایت جهت معرفی، فهرست آدرس اینترنتی دانشگاه‌های کشور و فهرست سایت‌های داخلی و خارجی مرتبط

تولید شده در این مرکز را که شامل اطلاعات سازماندهی شده آخرین دستاوردهای پژوهشگران ایرانی است در سایت این مرکز ارائه نموده است. با تایپ آدرس مرکز وارد صفحه سایت مرکز می‌شویم و در بخش پایگاه‌های اطلاعاتی روی کلید جستجو کلیک می‌کنیم تا وارد محیط مربوط به پایگاه‌ها بشویم و با استفاده از گزینه‌های ذیل وارد مراحل بعدی دسترسی به امکانات این سایت می‌شویم.

بخش‌های مختلف سایت آشنایی با مرکز

در این قسمت اطلاعات کامل از تاریخچه مرکز، اساسنامه و تشکیلات، گزارش از ۳ دهه فعالیت، گاهشمار رویدادها، رؤسای مرکز از ابتدا تاکنون، برنامه راهبردی مرکز، معرفی پایگاه‌های اطلاعاتی، اعضاء هیأت علمی، جوایز و تقدیرنامه‌ها و تصاویری از فعالیت‌های مرکز ارائه شده است. در واقع با توجه به دسته‌بندی منطقی و ارائه و پرداخت خوب اطلاعات ارائه شده در این بخش مطالعه این قسمت به کتابداران و اطلاع‌رسانان توصیه می‌شود.

بخش‌های متن کامل، مقالات همایش‌ها، طرح‌های پژوهشی، نشریه اطلاع‌رسانی، مجله الکترونیکی و انتشارات

وجه مشترک بخش‌های فوق ارائه متن کامل مقالات، کتب و طرح‌های پژوهش ارائه شده توسط کارشناسان مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و سایر محققین در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. این منابع در دو قالب Word و PDF ارائه شده‌اند. توجه و استفاده از این بخش‌ها به کتابداران و اطلاع‌رسانان توصیه می‌شود و همچنین استفاده از این

و همچنین امکان جستجو در اینترنت فراهم شده است.

معرفی پایگاههای اطلاعاتی

در این بخش پایگاههای اطلاعاتی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران که به صورت مجانی می‌توان به اطلاعات آن از طریق وب سایت این مرکز دسترسی داشت معرفی شده‌اند (مرکز اطلاعات و مدارک ایران، ۱۳۷۹). این پایگاهها عبارتند از:

- پایگاه اطلاعاتی پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی ایران (کارشناسی ارشد و دکتری)

اطلاعات این پایگاه شامل: اطلاعات کتابشناختی و چکیده پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری داخل کشور است که رکوردهای سال ۱۳۶۸ به بعد را پوشش می‌دهد. در حال حاضر در حدود ۵۹۳۷۱ رکورد در آن ذخیره شده و سالانه ۸۰۰۰ - ۶۵۰۰ رکورد به آن اضافه می‌شود.

- پایگاه اطلاعات پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان ایرانی خارج از کشور

اطلاعات این پایگاه شامل اطلاعات کتابشناختی و چکیده پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری فارغ‌التحصیلان ایرانی خارج از کشور که از سال ۱۹۱۳ میلادی به بعد فارغ‌التحصیل شده و هنگام ارزشیابی مدارک یک نسخه از پایان‌نامه را جهت ارسال به مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران تحویل اداره کل فارغ‌التحصیلان وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری داده باشند، می‌شود. در حال حاضر ۹۸۱۴ رکورد در این پایگاه ذخیره شده است. به دلیل تعداد متغیر فارغ‌التحصیلان ایران در خارج از کشور رقم افزایش سالانه رکوردهای این پایگاه متغیر است.

- پایگاه اطلاعات طرح‌های پژوهشی کشور
اطلاعات این پایگاه شامل اطلاعات کتابشناختی و چکیده طرح‌های پژوهشی کشور از سال ۱۳۵۰ به بعد است. در حال حاضر بیش از ۴۰۰۰۰ رکورد در این پایگاه ذخیره شده و پیش‌بینی رشد سالانه اطلاعات این پایگاه ۸۰۰۰ رکورد است.

- پایگاه اطلاعات مقالات و سمینارها، کنفرانس‌ها و گردهمایی‌های علمی و فرهنگی ایران

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات مقالات سمینارها و کنفرانس‌های علمی و فرهنگی ایران از سال ۱۳۶۸ - ۱۳۵۸ یعنی ۵۰۰۰ رکورد بدون گردآوری اصل مدرک، و از سال ۱۳۷۸ - ۱۳۶۸ یعنی ۳۵۵۰ رکورد با گردآوری اصل مدرک است.

در مجموع این پایگاه در حال حاضر دارای ۴۰۵۰۰ رکورد است که هر فصل ۲۰۰۰ رکورد به آن اضافه می‌شود.

- پایگاه اطلاعات مقالات علمی و فنی نشریات ادواری فارسی

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و چکیده مقالات نشریات فارسی در زمینه کشاورزی، فنی و مهندسی، علوم پایه، علوم انسانی و پزشکی از سال ۱۳۷۸ - ۱۳۵۸ است. در مجموع این پایگاه در حال حاضر دارای ۴۸۰۰۰ رکورد است و رشد سالانه آن ۴۰۰۰ رکورد است.

- پایگاه اطلاعات گزارش‌های دولتی ایران

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و چکیده گزارش‌های دولتی ایران تا پایان سال ۱۳۷۸ است و در مجموع در حال حاضر دارای ۱۰۹۱۴ رکورد است.

- پایگاه اطلاعات فهرست مشترک نشریات ادواری لاتین کتابخانه‌های کشور

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و محل نگهداری نشریات ادواری لاتین کشور از هر مقطع زمانی تا سال ۱۹۹۶ میلادی می‌باشد. در مجموع مشخصات کتابشناختی ۱۸۰۰۰ عنوان نشریه مربوط به ۲۵۶ کتابخانه کشور در این پایگاه ارائه شده است. این پایگاه منبع بسیار ارزشمندی جهت مکان‌یابی نشریات ادواری لاتین موجود در داخل کشور می‌باشد و تنها مشکل آن روزآمد نبودن آن است.

- پایگاه اطلاعات علوم تربیتی

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و چکیده منابع غیرکتابی منتشره به زبان فارسی در حوزه علوم انسانی (آموزش و پرورش و روانشناسی پرورشی) است. پوشش زمانی این پایگاه از سال ۱۳۷۸ - ۱۳۴۰ می‌باشد.

در مجموع این پایگاه در حال حاضر دارای ۸۰۰۰ رکورد است و رشد سالیانه آن ۱۲۰۰ رکورد می‌باشد.

- پایگاه اطلاعات محققین ارشد کشور

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات شخصی و سوابق تحقیقاتی، شغلی و آموزشی پژوهشگران کشور می‌باشد. هم‌اکنون این پایگاه دارای ۷۵۶۱ رکورد مربوط به سال‌های ۱۳۷۸ - ۱۳۷۱ است.

- پایگاه اطلاعات آب

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و چکیده منابع منتشره در زمینه "آب" به زبان فارسی است. تا پایان سال ۱۳۷۸ تعداد ۹۰۰۰ رکورد در این پایگاه ذخیره شده است و هر سه ماه یکبار تقریباً ۱۰۰۰ رکورد به آن اضافه می‌شود.

- پایگاه اطلاعات خزر

اطلاعات این پایگاه شامل مشخصات کتابشناختی و چکیده منابع علمی منتشره درباره دریای خزر است و تا پایان سال ۱۳۷۸ تعداد ۱۲۷۲۷ رکورد در این پایگاه گردآوری شده است.

- پایگاه جامع

منابع ارائه شده در این پایگاه در واقع شامل اطلاعات کلیه پایگاه‌های معرفی شده قبلی غیر از پایگاه اطلاعات علوم تربیتی و اطلاعات خزر است. تا پایان سال ۱۳۷۸ تعداد ۱۹۲۴۵۴ رکورد در این پایگاه گردآوری و سازماندهی شده و نوع اطلاعات ارائه شده در آن مشخصات کتابشناختی و چکیده مدارک است.

جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی امکانات خوبی در این سایت ارائه شده است. کلیه پایگاه به صورت جدا و یا در قالب درهم از طریق پایگاه جامع قابل جستجو هستند. عمل جستجو در محیط فارسی و لاتین و از طریق فیلدهای اسامی، موضوع، عنوان، محدوده زمانی و کلیه فیلدها امکان‌پذیر است. به منظور جستجو اصطلاح مورد نظر را در کادر جستجو وارد و با علامت‌گذاری فیلد مورد نظر و محدوده زمانی در صورت نیاز و انتخاب بانک مورد نظر عمل جستجو صورت می‌گیرد. چنانچه بانک خاصی انتخاب نشود برنامه به صورت خودکار به جستجو در پایگاه اطلاعات پایان‌نامه‌ها می‌پردازد. در حالی که خوب است این جستجو در پایگاه جامع صورت گیرد. همچنین با استفاده از پیوند راهنمای جامع در صفحه جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی می‌توان به راهنمای کامل شیوه جستجو در پایگاه‌ها دسترسی

استفاده از این سایت به محققین، اساتید، دانشجویان و علی‌الخصوص کتابداران و اطلاع‌رسانان ایرانی توصیه می‌شود.

پیدا کرد. نتیجه جستجو در مرحله اول شامل : عناوین رکوردها، کد و مدرک و سمبل بانک اطلاعاتی است. با اشاره ماوس بر روی عناوین می‌توان به مشخصات کامل کتابشناختی و چکیده منابع جستجو شده دست یافت. برخی از اصطلاحات و کلیدواژه‌های موجود در رکورد به صورت فرامتن ارائه شده‌اند و بدین شکل امکان پیوند بین رکوردهای مرتبط فراهم شده است. همچنین در صفحه کاوش امکاناتی نظیر عضویت در فهرست پستی جهت دریافت تازه‌ترین اطلاعات پایگاه (SDI)¹، ثبت اطلاعات رکوردهای جدید در هر یک از پایگاهها و دسترسی به فهرست سایت‌های مرتبط داخلی و خارجی فراهم شده است.

منابع

۱. سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین. "دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی"، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۹، ص ۳۸۱.
۲. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. روابط عمومی و بین‌الملل. "آشنایی با پایگاههای تولید شده در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به همراه پایگاههای لاتین"، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی، اردیبهشت ۱۳۷۹.

در پایان

در مجموع این سایت از جهت ارائه پایگاههای اطلاعاتی کتابشناختی منابع علمی داخل کشور و با توجه به ویژگی‌های نظیر اتخاذ واسط کاربر مناسب، پرداخت و ارائه خوب صفحات فارسی سایت، ارائه امکان ارتباط فرامتنی بین رکوردها و راهنمایی و ارجاع کاربر به محل نگهداری منابع معرفی شده در پایگاهها منحصر به فرد است. تلاش جهت رفع مشکلاتی نظیر: عدم وجود صفحات انگلیسی کافی برای سایت، روزآمدسازی به موقع همه پایگاهها، امکان بازگشت به صفحه خانگی سایت از صفحه جستجوی پایگاهها و تبلیغ کافی در خصوص امکانات آن سبب کارآمدتر شدن این سایت خواهد شد.

1. SDI : Selective Dissemination of Information